

PRIVREDNO PRAVO

prof.dr Janko Veselinović

PRIVREDNO PRAVO STATUSNI DEO

prof. dr Janko Veselinović

PRAVO

PRAVO

JE SISTEM DRUŠTVENIH NORMI KOJE SANKCIONIŠE DRŽAVA

Pravo je sredstvo za regulisanje onih odnosa za koje postoji nužnost da se regulišu državnom prinudom

PRAVNA NAUKA

JE NAUKA KOJA PROUČAVA PRAVO

Pravna nauka ima 2.000 godišnju tradiciju i deli se na više grana:

USTAVNO, UPRAVNO, SUDSKO, LIČNO, PORODIČNO, GRAĐANSKO, *PRIVREDNO*, RADNO, KRIVIČNO, MEĐUNARODNO...

PRAVNI SISTEM

JE JEDINSTVENA I NEPROTIVREČNA CELINA SREĐENIH OPŠTIH PRAVNIH NORMI ODREĐENOG PRAVNOG PORETKA

PRAVNA NORMA

JE PRAVILO O PONAŠANJU LJUDI KOJE SADRŽI I PROPIS O PRIMENI DRŽAVNE SANKCIJE U SLUČAJU NJEGOVOG PREKRŠAJA

Pravna norma je jedno pravilo, tj pravilo o jednom ponašanju.

Npr: *Zabranjeno je stvarati monopolski položaj na tržištu. Ko stvara monopolski položaj sleduje mu sankcija (novčana sankcija, zatvor za odgovorno lice)*

- PRAVNA NORMA RAZLIČITA JE OD ČLANOVA I PARAGRAFA
- JEDNA PRAVNA NORMA SADRŽI PONEKAD VIŠE PARAGRAFA, PA I U VIŠE PRAVNIH AKATA
- PRAVNA NORMA SADRŽI DISPOZICIJU I SANKCIJU
- POSTOJE I DRUŠTVENE, OBIČAJNE I MORALNE NORME (NJIH NE ŠTITI DRŽAVA-NEMA DRŽAVNE SANKCIJE)

DVA PRAVNA SISTEMA U SVETU: KONTINENTALNI I ANGLOSAKSONSKI/ NEKI POMINJU I TREĆI SISTEM ŠERIJATSKOG PRAVA

POJAM PRIVREDNOG PRAVA, PREDMET I METOD PRIVREDNOG PRAVA

I. PRIVREDNO PRAVO

JE GRANA POZITIVNOG PRAVA KOJA SADRŽI PRAVNE NORME KOJIMA SE UREĐUJE PRAVNI POLOŽAJ PRIVREDNIH SUBJEKATA, NJIHOV ODNOS PREMA DRŽAVI I NJIHOVI UZAJAMNI PRAVNI POSLOVI U VEZI SA PROMETOM ROBE I NOVCA

2. PRIVREDNO PRAVO JE I NAUČNA DISCIPLINA U KOJOJ SE OBJAŠNJAVAJU I IZUČAVAJU PRAVNE NORME KOJIMA SE UREĐUJE PRAVNI POLOŽAJ PRIVREDNIH SUBJEKATA...

3. PRIVREDNO PRAVO KAO PEDAGOŠKA DISCIPLINA U KOJOJ SE SISTEMATSKI IZLAŽU KATEGORIJE PRIVREDNOG PRAVA U SVRHU NASTAVE NA FAK.VŠ I SŠ.

Kao naučna disciplina P.P. ima **statusni deo** (pravo privrednih društava ili kompanijsko pravo) i **trgovinsko pravo** (pravni poslovi između privrednih subjekata –ugovori r.prometa, bankarski poslovi, hartije od vrednosti)

Privredno pravo još se naziva i **trgovinsko pravo ili poslovno pravo**

Privredno pravo **pripada privatnom pravu**. Još postoji i javno pravo

PREDMET PRIVREDNOG PRAVA

1. Kao grane pozitivnog prava uređivanje pravnog položaja privrednih subjekata i...
2. Kao naučne discipline izučavanje i objašnjavanje pravnih normi kojima se uređuje...

U statusnom delu: organizovanje, osnivanje, individualna obeležja, unutrađnja organizacija i prestanak privrednih društava (u už.i ši. smislu)

U dinamičkom delu –ugovorno privredno pravo –pravni poslovi privrednih subjekata u vezi sa prometom robe, novca, kao i hartija od vrednosti

METOD: analitičko-deduktivni, istorijsko-razvojni, metod deskripcije i dr.

ODNOS PRIVREDNOG PRAVA I DRUGIH GRANA PRAVA

- Pripada oblasti privatnog i imovinskog prava- grana pozitivnog prava, deo pravnog sistema

Privredno pravo i Građansko pravo

- Najtešnja povezanost između privrednog prava i građanskog prava
- Sličnosti: privredno pravo se razvilo iz građanskog, građansko uređivalo sve imov.pr. odnose. Sada odnos opšteg i posebnog.
- Razlike:
 1. subjekti pr.prava privredni subjekti-građanskog –građani
 2. Privrednopravni promet karakteriše masovnost, stereotipnost, velika vrednost, formalnost...
 3. U privrednom pravu razvili su se instituti kao što su : banke, berze, arbitraže, opšti uslovi poslovanje, formularni ugorori
 4. Privredno pravo se lakše i brže menja na nivou međunarodne zajednice, dok građansko i dalje zadržava nacionalna obeležja

Privredno pravo i Upravno pravo

Privredno-privatno pravo, upravno pripada oblasti javnog prava

Privredno pravo -Upravno pravo

Država sa pozicije vlasti uređuje odnose u privredi (samostalnost pr.subjekata, odgovornosti, nastanak privrednih subjekata, zaštita javnih interesa...)

Odnos kogentnog-imperativnog i dispozitivnog(kakve su norme privrednog prava)

Privredno pravo-Međunarodno privredno pravo

Oba su grane imovinskog prava i grane nacionalnog pozitivnog prava. Privredno pravo kolevka međunarodnog privrednog prava. Uređuju pravni položaj privrednih subjekata i njihove međusobne odnose. Međunarodno p.p. ima za osnovu privredno pravne poslove sa elementom inostranosti /i međunarodno javno i privatno pravo/ Međunarodne konvencije ili autonomni izvori.

Privredno pravo-Pravo osiguranja

Pravo osiguranja se vremenom izdvojilo iz privrednog prava, dok su se delovi izdvojili iz građanskog prava. Pravo osiguranja je kombinacija ovih dveju grana prava, a u odnosu na privredno pravo je u odnosu pojedinačnog prema opštem.

Privredno pravo-Saobraćajno pravo

Saobraćajno pravo se usled razvoja saobraćaja izdvojilo iz privrednog prava.Opšte – posebno. Proširilo se i na javno pravo/bezbednost saobraćaja, sigurnost i dr. Nastale izdvajanjem i druge grane prava:pomorsko,vazduhopolovno, železničko i dr.

Privredno pravo-Pravo industrijske svojine

Patenti, licence, žigovi, dizajn nastali u okvirima privrednog prava. Delimično se naslanje i na građansko pravo. Primenjuje u nedostatku izvora izvore ove dve grane prava. Visok stepen dinamike i veliki broj međunarodnih konvencija.

Privredno pravo i ekonomske nauke

Kao nadgradnja tržišne privrede u neposrednoj je vezi sa ekonomskom strukom i naukom. Neophodno znanje pravnih normi za ekonomiste i ekonomskih kategorija od strane pravnika. (Izučavanje privrednog prava i ekonomije)

ISTORIJSKI RAZVOJ PRIVREDNOG PRAVA

- Rudimentalni oblici privrednog(trgovinskog) prava mogu se naći u asirskom, feničanskom i vavilonskom pravu. Hamurabijev zakonik (18. vek pren.e) sadrži pravila o kupoprodaji, zajmu, kamatama, prevozu, kreditnom poslu, strogosti prema dužniku...
- Rimljani razvijaju trgovinu, ali nemaju posebno trgovinsko pravo. Pravila građanskog prava zadovoljavaju i trgovce (kupoprodaja, najam , zakup, punomoćstvo...)
- U srednjem veku nastaje trgovačko pravo, kao pravo trgovaca(XI, XII i XIII vek) Posebna klasa trgovaca sa privilegijama stvara trgovačko *pravo- lex mercatoria* . Ne potiče od zakonodavca, ali se primenjuje uz njihovu toleranciju.
- U novom veku dolazi do kodifikacije trgovačkog prava na nivou država. Nije više privilegija određenog sloja, već je dostupna svim građanima. Prve kodifikacije u Francuskoj 1673 i 1681-Kralj Luj XIV Colbertova odonansa i Ordonanse o pomorskom pravu. Ove ordonanse predstavljaju osnovu za moderan trgovinski zakonik francuske iz 1807(Code de commerce) koji je donet uz lično učešće Napoleona.
- Po Francuskom građanskom zakoniku doneti su i zakonicu u Holandiji, Italiji, Belgiji, Španiji, Grčkoj, Srbiji, Crnoj Gori (Nemačka 1861, Srbija 1937)
- Poslednjih godina zapaža se tendencija reintegracije u međunarodne konvencije
- Značajne kodifikacije 90-ih godina(Češka, Slovačka, Mađarska)

ISTORIJAT RAZVOJA PRIVREDNOG PRAVA KOD NAS

1. **Prva faza**- trgovinsko pravo razvija se na osnovama tradicionalnog trgovinskog prava
 - ❖ U primorskim gradovima došlo do razvoja lex mercatoria, zatim u Srbiji 1847 donešena je tzv Esnafske uredbe. 1860 u Srbiji je donet Trgovački zakonik, koji je važio i u Makedoniji
 - ❖ U Vojvodini važio Hrvatsko-ugarski trgovački zakon iz 1875
 - ❖ Trgovinski partikularizam
 - ❖ 1937. donet Trgovački zakonik Kraljevine Jugoslavije
2. **Druga faza** počinje 1946. izgradnjom administrativnog(državnog) socijalizma. Kasnije se implementira radničko samoupravljanje. Privreda je sve manje tržišna.
3. **Treća faza** počinje donošenjem amandmana na ustav SFRJ iz 1974.. Zakon o preduzećima. Napuštanje dogovorne ekonomije. Zakon o privrednim društvima iz 2004., Zakon o bankama iz 2005. Zakon o investicionim fondovima iz 2006. i dr.

Sistem izgradnje tržišne privrede je dug proces.

IZVORI PRIVREDNOG PRAVA

- delimo ih na **materijalne i formalne**
- materijalni – ekonomski, društveni, politički uslovi
- formalni – oblici u kojima se pravila izražavaju, “iz kojih izvire”
- formalni se dele prema tome ko ih donosi: država-zakonodavac i autonomne, koje stvaraju sami privrednici

Izvori privrednog prava koje donosi zakonodavac:

1. ustav, zakoni i podzakonski akti
2. sudska praksa

Autonomni izvori privrednog prava

1. poslovni običaji
2. uzanse
3. opšti uslovi poslovanja, standardni, tipski, formularni ugovori
4. trgovinski termini i klauzule

Ostali izvori privrednog prava: predratno trgovinsko pravo, građansko pravo i pravna doktrina

- **Hijerarhija izvora privrednog prava:** ustav, zakoni imperativne prirode, podzakonski akti, ugovori (ako ih strane zaključe), posebne uzanse, posebni običaji, opšte uzense i opšti običaji, zakonski propisi dispozitivne prirode, predratno trgovinsko pravo, pravila građanskog prava, sudska praksa, na kraju shvatanje pravne doktrine, koja kod nas nije priznat izvor privrednog prava

RADNJA KAO PRIVREDNI SUBJEKT

“Preduzetnik je fizičko lice koje je registrovano i koje radi sticanja dobiti u vidu zanimanja obavlja sve zakonom dozvoljene delatnosti, uključujući i umetničke i stare zanate i poslove domaće radinosti” (Zakon o privrednim društvima iz 2004.)

Fizičko lice može da osnuje radnju ako ispuni sledeće uslove:

- ❖ zdravstvena sposobnost
 - ❖ da je poslovno sposoban
 - ❖ da mu pravosnažnom sudskom odlukom nije zabranjeno da obavlja delatnost...
 - ❖ da ima opremu i kadrove koji su propisani za datu delatnost i da ima prostor
 - ❖ da ispuni uslove zaštite na radu, zaštite zdravlja, zaštitu životne sredine
-
- Ko može da se pojavi u ulozi osnivača?
 - Posloje li granice veličine radnje?
 - Kakva je forma i pravna priroda akta o osnivanju radnje?
 - Radnja može biti radionica, kancelarija, biro, servis, agencija, studio i sl.
 - Osnivač može osnovati samo jednu radnju, može raditi u više objekata
 - Radnju može osnovati jedno ili više fizičkih lica, ne više od 10.
 - Radnjom upravljaju osnivači
 - Shodna primena pravila o privrednim društvima

PRIVREDNO DRUŠTVO KAO PRIVREDNI SUBJEKT

“Privredno društvo je pravno lice koje osnivaju osnivačkim aktom pravni/ili fizička lica, radi obavljanja delatnosti u cilju sticanja dobiti”

- ❖ Nisu sva pravna lica koje učestvuju u privredno-pravnom prometu privredna društva
- ❖ Privredno društvo može obavljati sve zakonom dozvoljene delatnosti

Osnovna obeležja pravnog položaja privrednog društva:

- a) pravni subjektivitet,
- b) samostalnost
- c) voljni način nastanka,
- d) racionalno organizovano jedinstvo materijalnih i personalnih elemenata, radi obavljanja određene delatnosti i sticanja dobiti

Vrste privrednih društava

- 1) privredna društva u užem smislu(od, kd, ad, doo)
- 2) privredna društva u širem smislu(i banke, osiguravajuća d., berze, zadruge i dr.)
- 3) preduzeća (društvena, državna i javna preduzeća)

Veza kapital ili lične veze:

- 1) društva kapitala
- 2) društva lica

Prema broju osnivača:

- 1) jednočlana
- 2) višečlana

Karakter osnivačkog akta:

- 1) osnovana upravnim aktom (zakon, odluka državnog organa ili jedinice lok.samoup.)
- 2) društva osnovana voljom osnivača

Kriterijum povezanosti:

- 1) povezana društva i
- 2) nepovezana, samostalna društva

- **Vlasnički tip privrednog društva**

- Vlasnička koncepcija društva
- Vlasnik odlučuje hoće li ili ne –da unese svoj ulog u društvo...
- Vlasnik upravlja društvom...
- Organizuje nadzornu funkciju...
- Cilj ostvarenje profita...
- Pravo svojine kao vlasnika ulazi u njegovu imovinu...
- Ima ovlašćenja da proda, pokloni, založi...

- **Pravni položaj ogranka privrednog društva**

- **Privredno društvo i “preduzeće”**

- **POSLOVNO IME (FIRMA) PRIVREDNOG DRUŠTVA**

Poslovno ime privrednog društva je naziv, odnosno ime pod kojim ono posluje.

Poslovno ime se ranije profilisalo kao *firma* (*firmare-utvrđivati*). Najvažniji element za razlikovanje privrednog društva, zbog toga ne sme:

- da bude zamenljivo sa poslovnim imenom drugog privrednog društva
- da izaziva zabunu o privrednom društvu ili o njegovoj delatnosti.

Poslovno ime ima :**jezgro, obavezni i fakultativni** element

Jezgro: osnovni naziv “Dunav”, “Marković co.” “Delta”

Obavezni elementi: oznaka pravne forme (a.d., k.d., d.o.o., o.d.), oznaka “u likvidaciji”, ako je u statusu tzv.podređenog društva i poslovno ime kontrolnog društva.

Fakultativni: slike, crteži, datumi i dr.

Uslovno dopušteno jezgro: naziv domaće države, ime ili deo imena fizičkog lica

Može da koristi skraćeno ime.

- I. načela poslovnog imena (firme)
 - a) sloboda izbora elemenata poslovnog imena;
 - b) istinitosti i primerenosti poslovnog imena
 - c) zakonitosti d) trajnosti e) jedinstvenosti f) javnosti g) obaveznosti h) jasnosti
 - i) isključivosti

- **Zaštita poslovnog imena (firme)**

- ❖ po osnovu upisa u registar,
- ❖ po osnovu zabrane nelojalne konkurencije,

a instrumentalizuje se :

- ❑ ex offo- po službenoj dužnosti
- ❑ po načelu dispoizicije, to. po privatnoj tužbi oštećenog privrednog društva.

- **Promena poslovnog imena**

- ❖ svojom voljom, pri čemu treba da vodi računa o načelu trajnosti poslovnog imena
- ❖ na osnovu odluke suda donete u vezi sa sporom za zaštitu imena ili ako povređuje čast
- ❖ na osnovu zakona u slučaju statusnih promena, izmene delatnosti

- **Prenos poslovnog imena**

- ❖ Samo zajedno s prenosom privrednog društva. Ako je u firmi sadržano ime člana društva potrebna je njegova saglasnost

DELATNOST PRIVREDNOG DRUŠTVA

Privredno društvo se osniva zbog obavljanja delatnosti u cilju sticanja dobiti.

Pod delatnošću se podrazumeva određena društveno korisna delatnost, jedna ili više, koje se mogu obavljati kao delatnost i koje ono obavlja kao predmet svog poslovanja

- Društvo može u načelu da obavlja sve zakonom dozvoljene delatnosti(ako ispunjava propisane uslove).
- Načelo slobodnog izbora delatnosti
- Dva izuzetka od načela slobodnog izbora delatnosti:
 - 1) određene delatnosti koje se mogu obavljati samo na osnovu saglasnosti ili dozvole državnog organa
 - 2) delatnost za koju je propisano da se obavlja u određenoj privrednoj formi p.društva
 - Prostor u kome delatnost treba da se obavlja mora da zadovolji opšte i posebne uslove.
 - opšti: 1) tehnička opremljenost 2) zaštita na radu 3) zaštita i unapređivanje životne sredine
 - posebni: kadrovska osposobljenost, sanitarna opremljenost i dr.
- Delatnosti: **osnovne**-pretežni izvor prihoda i **sporedne**-uz osnovnu delatnost
- Promena delatnosti: 1) svojom voljom 2) odlukom nadležnog organa 3) na osnovu zakona

• **SUDSKI REGISTAR PRIVREDNIH DRUŠTAVA**

Na tržištu mora da se obezbedi pravna sigurnost. Jedan od instrumenata je i evidencija privrednih subjekata

- Još u srednjem veku pravljeni su spiskovi trgovaca
- U našem pravu registar privrednih subjekata jeste jedinstvena, centralna, javna, elektronska baza podataka uređena na osnovu **Zakona o registraciji privrednih subjekata iz 2004.**
- Registar vodi **Agencija za privredne registre** preko registratora – fizičkog lica, koje vodi registar privrednih subjekata
- U registar se registruju:
 - preduzetnik;
 - ortačko društvo, komanditno društvo, društvo sa ograničenom odgovornošću, akcionarsko društvo;
 - zadruga i zadružni savez;
 - drugi subjekt, koji se u skladu sa zakonom, registruje u registar.

Vrste upisa:

- opšti: osnovni podatci-osnivanje, povezivanje, prestanak, statusne promene i promene oblika, stečajni postupak
- neobavezni-fakultativni

- **U odnosu na karakter, sadržinu i dejstvo, upisi se dele na :**

- konačne-najznačajnije činjenice: osnivanje, prestanak i sl.
- uslovne-npr. predbeležba statusne promene/dejstvo za kraće vreme
- obaveštavajući-informativni-npr. zabeleška pokretanja likvidacije

- **S obzirom na subjekta koji pokreće upis delimo ih na:**

- po službenoj dužnosti
- po zahtevu ovlašćenog lica

- **Načela upisa:**

- načelo obaveznosti
- načelo istinitosti i savesnosti
- načelo poverenja
- načelo javnosti
- načelo materijalnog publiciteta
- načelo formalnog publiciteta
- načelo samostalnosti, efikasnosti u rešavanju, jedinstva unosa podataka
- načelo dostupnosti
- načelo ekonomičnosti
- načelo piroriteta

Postupak upisa u registar

- Uređen je pravilima upravnog postupka.
- Postupak se pokreće podnošenjem registracione prijave Agenciji za privredne registre od strane ovlašćenog lica (osnivača ili ovlašćenog lica, lica ovlašćenog za zastupanje...)
- Postupak se smatra hitnim
- Zakonski zastupnik ima obavezu za podnošenje prijave promena
- Registrator donosi rešenje o usvajanju ili zaključak o odbacivanju
- Registracija je ništava ukoliko : akt nije sastavljen u propisanoj formi, delatnost nezakonita i dr.)
- Ništavost se utvrđuje pred nadležnim sudom/ 90 dana rok za otklanjanje ništavosti, ukoliko je otklonjiva
- Utvrđena ništavost registracije nema pravno dejstvo na pravne poslove tog društva sa savesnim trećim licima
- Osnivači kod ništavog upisa su solidarno odgovorni za namirenje poverilaca društva

ZASTUPANJE PRIVREDNIH DRUŠTVA

Privredno društvo je pravno lice i neophodno je da se obezbedi “spoljno” manifestovanje (predstavljanje) od strane fizičkog lica

1. Direktor i drugi statutarni zastupnici privrednog društva .

- Po zakonu privredno društvo zastupa direktor ili ortaci kod o.d. i komplementari kod k.d.
- Na osnovu zakona ima pretpostavljeno neograničeno ovlašćenje za zastupanje.
- Ograničenje ovlašćenja statutom – upis u registar
- Osnivačkim aktom, statutom ili drugim aktom može se odrediti da pored direktora, p. društvo zastupaju i pomoćnik direktora, komercijaln direktor i dr.

2. Punomoćnici

- Zastupnik privrednog društva može dati drugom licu pismeno punomoćje. Aktima privrednog društva to pravo može biti ograničeno saglasnošću nadležnog organa društva. Punomoćnik može biti i fizičko i pravno lice
- Opšte i posebno punomoćje
- Opozivanje punomoćja/dejstvo na treća lica koja su savesna

3. Prokuristi

- Prokura je poseban oblik punomoćja – vrlo široko punomoćje za obavljanje svih pravnih poslova, osim otuđenja i opterećenja nekretnine (ako nisu posebno date u ovlašćenju)
- Ne može se ograničavati i uslovljavati ali se može proširivati – do punog obima
- Prokurista se potpisuje tako da uz svoje ime navodi da je prokurist –”pp”-*per procuram*
- Prokura može biti pojedinačna i skupna

4. Punomoćnici po zaposlenju

- Punomoćnik po zaposlenju je lice koje u privrednom društvu radi na takvim poslovima, čije obavljanje je u vezi sa zeključenjem i ispunjavanjem određenih ugovora (prodavci, komercijalni referenti, komercijalni direktori, kondukteri...)

5. Trgovački putnici

Trgovački putnici su posebna vrsta punomoćnika privrednog društva (radni odnos ili drugi ugovorni odnos) . Oni obavljaju svoje poslove putujući iz jednog u drugo mesto – izvan sedišta preduzeća. Ako to nije posebno odobreno trgovački putnik ne može da zaključuje ugovore već samo da prikuplja porudžbine.

16. ZAŠTITA INTERESA PRIVREDNOG DRUŠTVA

Privredno društvo je samostalna pravna i ekonomska celina sa svojstvom pravnog lica, koja ima svoje interese koji se ponekad razlikuju ili su čak u suprotnosti sa interesima njegovih ekonomskih vlasnika (vlasnika udela ili akcija) i njegovih menadžera.

Deo Zakona o privrednim društvima iz 2004. reguliše tu oblast

- I. lica koja imaju dužnosti prema društvu:
 - a) ortaci i komplementari
 - b) kontrolni članovi društva u doo ili ad
 - c) zastupnici društva
 - d) članovi upravnog odbora, nadzornog, izvršnog, članovi odbora revizora i interni revizor
 - e) lica koja imaju ugovorna ovlašćenja da upravljaju poslovima privrednog društva
 - f) likvidacioni upravnik društva
- Dužnost savesnog, lojalnog postupanja i posupanja s pažnjom dobrog privrednika

- ❑ Sukob interesa
- ❑ Zabrana konkurencije
- ❑ Dužnost čuvanja poslovne tajne
- ❑ Varijabilnost obima dužnosti prema privrednom društvu

2. Individualna i derivativna tužba

Ortak, član ili akcionar privrednog društva imaju pravo da podnesu **individualnu tužbu** u svoje ime protiv bilo kog lica koje ima dužnosti prema privrednom društvu za naknadu štete koju im to lice prouzrokuje povredom dužnosti utvrđenim u skladu sa ovim zakonom.

Derivativnu tužbu mogu da podnesu samo komanditor, član društva s ograničenom odgovornošću ili akcionar u svoje ime, a za račun društva protiv bilo kog lica koje ima dužnosti prema društvu, radi naknade štete prouzrokovane tom društvu od strane tih lica povredom dužnosti koje imaju prema društvu ako se ispune određeni uslovi.

3. Informisanje, objavljivanje i zastarelost

Privredno društvo dužno je da svoje ortake, članove ili akcionare informiše o svom poslovanju i finansijskom stanju i da im učini dostupnim informacije i dokumenta koja se u skladu sa zakonom, osnivačkim aktom ili statutom moraju učiniti dostupnim

4. Zabrane izbora, rešavanje sporova

Lica koja su osuđena za određena krivična dela iz oblasti privrede i službene dužnosti u skladu sa posebnim zakonom, u vezi sa vršenjem svojih dužnosti u privrednom društvu kao i lica koja su povredila zakonska pravila o ograničenjima plaćanja, ne mogu biti zastupnici, članovi upravnog odbora, prokuristi, kao ni likvidacioni upravnici dok traju pravne posledice osude.

Za rešavanje sporova nadležan je trgovinski sud, sedišta privrednog društva. Postupak hitan

ORTAČKO DRUŠTVO

- **Ortačko društvo je privredno društvo čiji osnivači obavljaju određenu delatnost pod zajedničkom firmom.**
- Ranije ortačko društvo imalo više elemenata društva lica
- Osniva se ugovorom dva ili više fizičkih i/ili pravnih lica. Ugovorom se uređuju odnosi između ortaka
- Poslovno ime sadrži oblik (o.d) i lično ime najmanje jednog člana uz navođenje da ima još članova
- Osnivački kapital nije zakonom propisan
- Ulozi: novac, stvari, prava, rad ili usluge/izraženi u novčanoj vrednosti
- Udeo- osnov za ostvarivanje prava: učešće u dobiti, upravljanje društvom, pravo na deo likvidacione mase. Obaveza snošenja rizika
- Imovina društva je odvojena od lične imovine, ali osnivači(ortaci) za obaveze društva odgovaraju svojom ličnom imovinom **NEOGRANIČENO SOLIDARNO**
- Upravljanje: ortaci neposredno i putem poslovođenja upravljaju društvom. Funkciju poslovođenja može vršiti jedan ortak, više njih ili svi ortaci. Ugovor o osnivanju reguliše upravljanje.
- Prestanak: istekom vremena..., odluka ortaka, stečajem, neobavljanjem posla dve godine, sudskom odlukom , kao i ukoliko ostane samo sa jednim ortakom.

17. KOMANDITNO DRUŠTVO

Komanditno društvo je privredno društvo, čiji osnivači obavljaju određenu delatnost pod zajedničkom firmom.

- Dve vrste odgovornosti
- Osnivanje: samo ugovorom, dva ili više lica (fizičkih i/ili pravnih)
- Društvo lica
- Komplementari- odgovaraju neograničeno solidarno/upravljaju društvom
Komanditori- odgovaraju do visine svog uloga i ne upravlja društvom
- Najmanje jedno lice mora biti komplementar, a jedno komanditor
- Firma: oznaka k.d i lično ime najmanje jednog komplementara. Ne mogu biti imena komanditora
- Iznos osnivačkog kapitala nije zakonom propisan.
- Ulozi: novac, stvari, prava, rad i usluge
- Udeo je osnov za ostvarivanje prava: učešće u dobiti, upravljanje društvom, pravo na udeo iz likvidacione mase
- Imovina društva je odvojena od lične imovine članova društva. Imovinom odgovaraju svi komplementari, **NEOGRANIČENO SOLIDARNO.**
- Komplementari, jedan ili više njih, vode poslove komanditnog društva, odnosno vrše poslovođenje.

- Članovi društva učestvuju u raspodeli dobiti i snošenju gubitaka srazmerno procentu udela u društvu. Dispozitivne odredbe / Obaveze proizilaze iz karaktera komanditnog društva
- Prestanak: kao i kod drugih društava, osim što istupanjem komplementara ili komanditora može se organizovati kao akcionarsko društvo, ortačko društvo, preduzetnik

KOMANDITNO DRUŠTVO JE POGODNO ZA PLASIRANJE KAPITALA OD LICA KOJA NE ŽELE DA SE BAVE POSLOVANJEM DRUŠTVA, ALI ŽELE DA POVEĆAJU KAPITAL. KOMPLEMENTARI IMAJU ZNANJE, NE ULAŽU KAPITAL.

18. AKCIONARSKO DRUŠTVO

- **Akcionarsko društvo je privredno društvo, koje osniva jedno ili više pravnih i/ili fizičkih lica u svojstvu akcionara. Osnovni kapital pribavlja se izdavanjem i prodajom akcija.**
- Zbir nominalnih vrednosti svih akcija čine kapital akcionarskog društva
- Akcionarsko društvo ima svoju imovinu odvojenu od imovine akcionara.
- Akcionarsko društvo odgovara celokupnom svojom imovinom.
- **Osnivanje društva: KO I KAKO?**
 - ❖ AD mogu osnovati fizička i pravna lica, domaća i strana.
 - ❖ AD se osniva osnivačkim aktom, a može imati i statut, kojim se bliže uređuju odnosi.
- **Vrste akcionarskih društava: ZATVORENA I OTVORENA**
 - ❖ Zatvoreno – društvo čije se akcije izdaju samo njegovima osnivačima ili ograničenom broju drugih lica. Najviše 100 akcionara.
 - ❖ Otvorena - osnivači učine **javni poziv** za upis i uplatu akcija pri osnivanju. Ne može ograničiti prenos akcija trećim licima. Može biti kotirano i nekotirano.

I. Akcije i druge hartije od vrednosti

- **AKCIJA** je hartija od vrednosti koju izdaje akcionarsko društvo. **Osnovni kapital akcionarskog društva je utvrđen i podeljen na akcije određene nominalne vrednosti.**
- **Obične i preferencijalne akcije.** Barem jedna obična. **Preferencijalne** se mogu odnositi na različite stope dividende, različita prava na isplatu imovine društva pri likvidaciji.
- **Pravo na akciju i prava iz akcije.** **Pravo na akciju je stvarno pravovlasništvo na akciji. Pravo iz akcije- obligaciono pravo** – iz akcije teku određena prava: zavisi od roda i vrste akcije
- Akcija se sastoji od **plašta** - osnovna isprava i **kuponskog tabaka** – sadrži kupone za naplatu dividende
- Akcija može glasiti na ime ili na donosioca
- Akcija može imati jednog ili više vlasnika (suvlasnici)
- Svaka akcija daje pravo glasa srazmerno nominalnoj vrednosti akcije

2. Prava i obaveze akcionara

- **Prava akcionara utvrđuju se osnivačkim aktom. Lice koje je vlasnik akcija, kao hartija od vrednosti, smatra se akcionarom i kao takav ima određena prava iz akcije (prava akcionara)**
- **Imovinska i korporacijska prava**
 - ❖ **imovinska:** pravo na udeo u godišnjoj dobiti društva, pravo na učešće u raspodeli likvidacione mase, pravo prečeg sticanja akcija, pravo raspolaganja akcijama
 - ❖ **korporacijska:** pravo upravljanja i pravo nadzora

3. Organi društva

- **Organi zatvorenog društva:** skupština, direktor ili upravni odbor, a može imati internog revizora ili odbor revizora.
- **Organi otvorenog društva:** skupština, upravni odbor, izvršni odbor, generalni direktor. Kotirano: nadzorni odbor ili odbor revizora i interni revizor. Otvoreno akcionarsko društvo ima i sekretara
- a) **Skupština:** odlučuje o najbitnijim pitanjima za rad i poslovanje društva: izmena osnivačkog akta, statusnim promenama, raspodeli dobiti i pokriću gubitaka, usvajanju finansijskih izveštaja, izboru i razrešenju članova u. odbora, naknadama članovima u.odbora...

b) Upravni odbor: je obavezan organ kod otvorenog akcionarskog društva, dok zatvoreno društvo ne mora imati upravni odbor, već umesto njega bira direktora

- ❖ Najmanje tri najviše 15 članova
- ❖ Članovi upravnog odbora biraju se na svakoj godišnjoj skupštini, a mogu i na vanrednoj
- ❖ Upravni odbor bira predsednika
- ❖ Odlučuje ako je prisutna većina ukupnog broja članova, donosi odluke većinom prisutnih članova, ako osnivačkim aktom nije određen veći broj članova
- ❖ Najmanje četiri redovne godišnje sednice
- ❖ **Nadležnosti upravnog odbora:** kontrola tačnosti finansijskog izveštaja i informacija, upravljanje razvojem društva i strategijom i nadziranjem izvršnih direktora i administracije društva, utvrđivanjem i odobravanjem poslovnog plana, sazivanjem sednice skupštine akcionara i utvrđivanje predloga dnevnog reda, utvrđivanje predlog odluka za skupštinu, izbor i razrešenje izvršnih direktora, utvrđuje iznos dividende i drugim pitanjima

c) Izvršni odbor:

Obavezno se bira u otvorenom akcionarskom društvu, dok je taj organ fakultativan u zatvorenom akcionarskom društvu. Članove bira i razrešava upravni odbor.

- Iako članovi izvršnog odbora mogu biti i članovi upravnog odbora, njihov broj mora biti manji od polovine članova izvršnog odbora
 - Izvršni odbor nadležan je za sprovođenje odluka upravnog odbora društva i sva pitanja povezana sa vođenjem poslova i tekućim poslovima društva, osim poslova koji su u nadležnosti upravnog odbora i skupštine
- d) Generalni direktor** – bira ga upravni odbor. Generalni direktor je uporedo i predsednik izvršnog odbora društva.
- saziva sednice izvršnog odbora, vodi ih i zastupa AD.

c) Nadzorni odbor, interni revizor ili odbor revizora: obavezni organi kod kotiranog AD.

Nadležnosti: izveštavanje Skupštine o računovodstvenom i finansijskom stanju, usklađenost poslovanja sa zakonom...

4. Povećanje i smanjenje osnovnog kapitala

- Moguće je povećati i smanjiti kapital u skladu sa zakonom

5. Prestanak društva:

- Protek vremena, pravosnažna sudska presuda, odlukom stečajnog veća, likvidacijom, zahtev manjinskih akcionara (20%-sud)
- **Primer ugorova**

19. DRUŠTVO SA OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU

Društvo sa ograničenom odgovornošću je društvo koje osnovni kapital PRIBAVLJA ULOZIMA osnivačima i osniva se radi obavljanja određene delatnosti pod zajedničkim poslovnim imenom.

- Osnivanje: fizička i/ili pravna lica, ugovorom ili odlukom o osnivanju(jednočlano)
- ULOGU kao OBAVEZI odgovara UDEO kao PRAVO.
- Lako se osniva, osnivački ulog 500 evra, maksimalno 50 članova
- **Postupak osnivanja**
 - ❖ Moraju se imati u vidu sledeće okolnosti: koju delatnost treba da obavlja društvo, da li su povoljni uslovi, kakav će biti marketing, stručna osposobljenost kadra, uslovi za obavljanje delatnosti (tehnički)
 - ❖ Osnivači se dogovaraju o visini uloga i srazmerima u ulozima
 - ❖ Biraju delatnost u skladu sa zakonom
 - ❖ Sačinjavaju osnivački akt : elementi akta - primer
 - ❖ Overa potpisa
 - ❖ Registracija u Agenciji za privredne registre

- ❖ Posle registracije društva, izrađuje se **pečat i otvara račun**

- ❖ Zahtev inspekcijskim službama **–PREGLED**

- ❖ **POČETAK RADA**

- **Prava i obaveze članova društva**

- ❖ **Udeo** u društvu je **pravo** koje osnivaču pripada na osnovu uloga

- 1. **imovinska prava (pravo na dobit, raspodelu posle likvidacije...)**

- 2. **korporativna prava (upravljачka)**

- ❖ udeo nije hartija od vrednost, ali se vodi **evidencija udela**

- ❖ udeo je predmet pravnog prometa

- **Organi društva:**

- ❖ skupština

- ❖ direktor ili upravni odbor

- ❖ interni revizor ili odbor revizora

- **Primer ugovora**

20. BANKE

Banka je akcionarsko društvo sa sedištem u Republici Srbiji, koje ima dozvolu za rad Narodne banke Srbije i obavlja depozitne i kreditne poslove, a može obavljati i druge poslove u skladu sa zakonom.

- Osnivanje banke
- Prva faza **osnivanja banke u užem smislu**
 - ❖ Postupak donošenja osnivačkog akta – osnivanje preddruštva
 - ❖ Postupak konstituisanja organa banke
 - ❖ Zahtev za izdavanje dozvole za rad – uz podnošenje svih dokaza
- Druga faza je **registracija** (tj. legalizacija) banke (upis u registar privrednih subjekata), kad banka stiče svojstvo pravnog lica/ pristupa sa kada banka ima dozvolu
- Pravni položaj banke

Banka ima svojstvo pravnog lica, koje stiče u trenutku upisa u registar privrednih subjekata.

- Poslovanje banke/ delatnost banke
- Banka obavlja zakonom predviđenu delatnost i onu za koju ima dozvolu. To mogu biti:
 1. depozitni poslovi (primanje i polaganje depozita),
 2. kreditne poslove (davanje i uzimanje kredita),
 3. devizne, devizno-valutne i menjačke poslove,
 4. poslove platnog prometa
 5. izdavanje platnih kartica,
 6. poslovi sa hartijama od vrednosti (izdavanje i dr.)
 7. brokersko – dilerski poslovi
 8. izdavanje garancija, avala i drugih oblika jemstva (garancijski poslovi)
 9. kupovinu, prodaju i naplatu potraživanja (faktoring, forfeiting)
 10. poslovi zastupanja u osiguranju
 11. poslovi za koje je ovlašćena zakonom,
 12. druge poslove, srodne bankarskim poslovima od I-II

- **Kapital banke**

- ❖ Banka je dužna da se pridržava kriterijuma vezanih za visinu kapitala i njegovu “adekvatnost”

- Obaveza banke na upravljanje rizicima

- **Odnos sa klijentima :**

- ❖ Opšte uslove dužna da istakne na vidnom mestu i to 15 dana pre primene

- ❖ Da obezbedi klijentu informacije vezano za njegove kredite, depozitni račun i sl.

- **Tajnost podataka**

- **Organi banke:**

- ❖ Obavezni organi: Skupština (organ vlasničkog odlučivanja) , upravni odbor i izvršni odbor (organi upravljanja)

- ❖ Banka ima i : odbor za praćenje poslovanja banke (odbor za reviziju), kreditni odbor i odbor za upravljanje aktivom i pasivom, a može da obrazuje i druge odbore

- **Kontrolna funkcija Narodne banke Srbije**

- **Prestanak rada banke:**

- ❖ **Dobrovoljni razlozi:** odluka skupštine banke, statusne promene (spajanje...)

- ❖ **Prinudni razlozi:** oduzimanje dozvole od strane NBS, neodržavanje osnivačke skupštine u propisanom roku, ako banka zahtev za upis u registar ne dostavi u propisanom roku

21. ORGANIZACIJE ZA OSIGURANJE

Organizacija za osiguranje je samostalno pravno lice, koje obavlja poslove jedne ili više vrsta osiguranja, u okviru iste grupe osiguranja ili poslove reosiguranja radi sticanja dobiti.

- **Osnivanje**

- ❖ Osnivaju ga dva pravna i/ili fizička lica. Stranci pod uslovima uzajamnosti
- ❖ Može obavljati i poslove neposredno povezane sa osiguranjem, a reosiguranje samo ako je dobilo dozvolu

- ❖ **Minimalni iznosi novčanog dela osnovnog kapitala – prema rizicima:**

- **Životna osiguranja :**

1. životna osiguranja, osim dobrovoljnog penzijskog - 2 mil. evra
2. dobrovoljno penzijsko osiguranje - 3 mil. evra
3. sve vrste životnog osiguranja - 4 mil. evra

- **Neživotna osiguranja:**

1. osiguranje od nezgode i dobrovoljno zdravstveno osiguranje - 1 mil. evra

- osiguranje motornih vozila-kasko, šinska vozila-kasko i obavezno osiguranje od odgovornosti u saobraćaju - 2,5 mil. evra
- ostala osiguranja imovine, ostala osiguranja od odgovornosti i druge vrste neživotnih osiguranja - 2 mil. evra
- sve vrste neživotnih osiguranja - 4,5 mil. evra
- **Reosiguranje** - 4,5 mil. evra
- **O zahtevu za izdavanje dozvole** za obavljanje poslova osiguranja, na osnovu ocene o ispunjenosti zakonskih uslova i opravdanosti osnivanja ad za osiguranje odlučuje **Narodna banka Srbije** , u roku od 60 dana

DRUŠTVO ZA UZAJAMNO OSIGURANJE

- **Osniva se kao društvo sa neograničenim doprinosom ili društvo sa ograničenim doprinosom. Cilj – nije sticanje dobiti, nego zadovoljavanje potreba iz oblasti osiguranja imovine i lica članova društva**
- **Minimalno 250 lica – osnivača za životno osiguranje, odnosno 300 lica za neživotno**

POSREDNICI U OSIGURANJU

- **Posredovanje u osiguranju – može obavljati društvo za posredovanje u osiguranju koje je dobilo dozvolu Narodne banke Srbije**
- **Poslovi posredovanja u osiguranju – dovođenje u vezu osiguranika, odnosno ugovarača osiguranja sa društvom za osiguranje, radi zaključenja ugovora o osiguranju**
- Osnivački ulog 25.000 evra za AD i 12.500 evra za DOO
- Dozvolu izdaje NBS

ZASTUPANJE U OSIGURANJU

- **Poslove zastupanja u osiguranju obavlja pravno ili fizičko lice na osnovu ugovora o zastupanju, u ime i za račun društva za osiguranje osnovanog u skladu sa zakonom**
- Kao jedina delatnost – društvo ili fizičko lice koje je dobilo dozvolu NBS
- Samo za jedno društvo – za više samo uz saglasnost
- 1.500 evra-dinarska protivrednost uvek na računu

AGENCIJA ZA PRUŽANJE USLUGA U OSIGURANJU

To je pravno lice koje obavlja poslove utvrđivanja i procene rizika i šteta, posredovanje radi prodaje i prodaju ostataka osiguranih oštećenih stvari i poslove pružanja drugih intelektualnih i tehničkih usluga, u vezi sa poslovima osiguranja

- Kao AD - 25.000 evra, kao DOO - 12.500 evra
- **Prestanak**
- Prema Zakonu o preduzećima – ranije/ prema Zakonu o stečaju
- Ako se broj akcionara smanji na jedan
- Ako je pokrenut postupak likvidacije i stečaja

ZADRUGE

- **ZADRUGA JE OBLIK ORGANIZOVANJA FIZIČKIH LICA, U KOJOJ ONI POSLOVANJEM NA ZADRUŽNIM PRINCIPIMA DOBROVOLJNOSTI I SOLIDARNOSTI, DEMOKRATIČNOSTI, EKONOMSKOG UČEŠĆA, JEDNAKOG PRAVA UPRAVLJANJA, SAMOSTALNOSTI, ZADRUŽNOG OBRAZOVANJA I MEĐUZADRUŽNE SARADNJE, OSTVARUJU SVOJE EKONOMSKE, SOCIJALNE I KULTURNE INTERESE**

- Nastala kao samopomoć nejakih, eksploatisanih jedinki
- Prva zadruga u Rojčdejlu, Engleska – 1844 (potrošačkog tipa)
- Bački Petrovac već 1846 (kreditna zadruga)
- Periodi razvoja zadrugarstva i periodi stagnacije

- **Vrste zadruga**

1. Zemljoradničke
2. Stambene zadruge
3. Potrošačke zadruge
4. Zanatske zadruge
5. Zdravstvene zadruge
6. Omladinske i studentske zadruge
7. Učeničke zadruge

- Osnivanje zadruge zasniva se na autentičnim zadružnim vrednostima:
 - ❖ Princip dobrovoljnosti
 - ❖ Princip solidarnosti
 - ❖ Princip demokratičnosti i princip jednakog prava
 - ❖ Princip ekonomskog učešća
 - ❖ Princip zadružnog obrazovanja
 - ❖ Princip međuzadužne saradnje
- **Osnivanje i poslovanje zadruge**

- **Dve faze osnivanja zadruge:**
 - ❖ **Prva faza:** osnivanje zadruge u užem smislu podrazumeva- preduzimanje pripremnih radnji za njeno osnivanje, utvrđivanje ispunjenosti zakonskih uslova za njeno osnivanje i zaključivanje ugovora o osnivanju zaduge
 - ❑ Za osnivanje je neophodno da se ispune: personalni uslovi (broj zadrugara , materijalni uslovi (društveno-ekonomska opravdanost i osnivački ulog) i formalni uslov (zaključenje ugovora o osnivanju zadruge)
 - ❑ Posle zaključenja ugovora o osnivanju neophodno je : obezbediti sredstva za osnivanje, izvršiti pripremu za održavanje osnivačke skupštine, pristupiti izradi pravila zadruge i održati osnivačku skupštinu

❖ **Druga faza** - se vezuje za upis zadruga u registar, kada ona stiče svojstvo pravnog lica

- Imovina zadruga: pravo svojine, druga stvarna prava na nepokretnim i pokretnim stvarima, obligaciona prava (potraživanja) i druga imovinska prava, čiji titular je zadruga
- **Udeli** su sredstva koja zadrugari obezbeđuju za osnivanje i poslovanje zadruga. Svaki zadrugar upisuje jednak udeo, po pravilu u novčanom obliku. Ako je udel nenovčan onda se procenjuje njegova novčana vrednost
- Po prestanku statusa zadrugara udeli se vraćaju nakon revalorizacije
- Zadruga ima rezervni fond
- Dobiti se deli na zadrugare, a gubitak se pokriva bilo na teret rezervnog fonda ili iz drugih fondova, a ako ne može na te načine – iz udela zadrugara
- **Sticanje i prestanak statusa zadrugara**
- ❖ Status zadrugara mogu steći fizička lica koja ispune uslove propisane za osnivače zadruga i koja potpišu ugovor o osnivanju zadruga
- ❖ Posle osnivanja ovo svojstvo stiče se na osnovu zahteva i pristupne izjave
- ❖ Status prestaje: istupanjem, isključenjem, smrću zadrugara(naslednici mogu naslediti)
- ❖ Zadruga je dužna da vodi knjigu zadrugara

- **Organi zadruge**

- ❖ Po načelu demokratske uprave, zadrugari su u upravljanju zadrugom potpuno jednaki i ravnopravni prema principu “jedan zadrugar jedan glas”

- ❖ **Organi zadruge su : skupština** (najviši organ zadruge), **direktor** (organ poslovođenja zadrugom) , **upravni odbor** (organ upravljanja zadrugom) i **nadzorni odbor** (organ nadzora)

- **Istupanje zadruge u pravnom prometu**

- ❖ Zadruga u pravnom prometu istupa u svoje ime i za svoj račun, kao samostalno pravno lice

- ❖ Zadruga odgovara svojom imovinom, a ako se obaveza ne može izmiriti zadrugari najmanje svojim udelom, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije uređeno

- **Prestanak zadruge**

- ❖ Zadruga prestaje u slučajevima: izrečene mere zabrane..., spajanjem drugoj zadrugi, istekom vremena..., ako prestanu da postoje prirodni ili drugi uslovi, odlukom suda utvrđena ništavost upisa u sudski registar, odlukom skupštine, broj zadrugara padne ispod zakonskog minimuma, ako ne obavlja delatnost duže od dve godine neprekidno, stečajem, u drugim slučajevima utvrđenim zakonom

- **Zadružni savez**
- **Zadružni savezi su samostelne interesne i stručne poslovne organizacije, koje se osnivaju radi unapređenja delatnosti zadruga, drugih oblika zadružnog organizovanja i zaštite njihovih zajedničkih interesa.**
- Zadružni savezi se organizuju po granskom i teritorijalnom kriterijumu
- **Zadatci zadružnih saveza između ostalog su:**
 - ❖ pružanje stručne i druge pomoći pri osnivanju zadruga i unapređenju poslovanja
 - ❖ zastupanje interesa zadruga kod državnih organa, bankarskih organizacija...
 - ❖ organizuje i podstiče stručno usavršavanje zadrugara
 - ❖ odlučuje o prenosu imovine koja im je predata po prestanku određene zadruga
 - ❖ donose pravila zadružnog saveza
 - ❖ organizuje arbitražu i način njenog rada
 - ❖ prikuplja dokumentaciju za vođenje statistike
 - ❖ obavlja i druge poslove koje joj poveru zadruga
- Zadružni savezi **ex lege** obavljaju i sledeće poslove: 1. donose opšta pravila kojima se uređuje primena zadružnih principa... 2. donose uslove za zadružnu reviziju 3. utvrđuju koji zadružni savezi mogu vršiti zadružnu reviziju

BERZE HARTIJA OD VREDNOSTI

- Latinski “bursa” – kesa, postklasičnom latinskom “bursa” – sastanak, francuski “bourse” – kesa za novac
- Prva berza u svetu u Antwerpenu 1460. godine, a prva berza kod nas u Beogradu (mešovita berza za robu i trgovačke efekte) 1866. godine
- U Novom Sadu 1959. godine osnovana Produktna berza
- Najznačajnije finansijske berze u svetu su: Njuorška berza (1792), Tokijska berza/ (1878), Londonska berza (1570), Frankfurtska berza (1585) i dr.
- **Stečene hartije od vrednosti mogu se prodavati, odnosno kupovati na tzv. sekundarnom tržištu (putem sekundarne javne ponude hartija od vrednosti – trgovine hartijama od vrednosti na organizovanom tržištu). Ono se ostvaruje na berzi ili van berze u skladu sa zakonom.**
- **Berzansko tržište je tržište na kome se obavlja trgovina hartijama od vrednosti i drugim finansijskim instrumentima, koji su primljeni na sisting berze i kojima se trguje u skladu sa pravilima koje propisuje berza.**
- **Dozvolu za rad berze daje Komisija za hartije od vrednosti**

- **Značaj berze kao institucije :**

1. predstavljaju organizovano i od strane države kontrolisano tržište novca;
2. olakšavaju i ubrzavaju promet novca;
3. ukoliko se ne zloupotrebljavaju u špekulantske svrhe, pozitivno utiču na harmonizaciju i stabilnost odnosa u privredi

- Kod nas je pravni položaj berze uređen je **Zakonom o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata** iz 2006. godine. Prema njemu: **“Berza je pravno lice organizovano kao akcionarsko društvo koje, u skladu sa ovim zakonom, obavlja delatnost organizovanja trgovine hartijama od vrednosti i drugim finansijskim instrumentima na berzanskom tržištu, odnosno na berzanskom i vanberzanskom tržištu”**.

- **Vrste berzi:**

- ❖ **S obzirom na na kriterijum predmeta trgovine na berzi, dele se na:**
- **robne (produktne)**
- **novčane (efektne)**
- **berze usluga**
- **mešovite berze**

❖ **S obzirom na širinu predmeta trgovine na berzi:**

- opšte
- specijalizovane

❖ **S obzirom na teritorijalni kriterijum:**

- domaće, nacionalne berze, i
- međunarodne berze

❖ **S obzirom na kriterijum osnivača:**

- berze osnovane od strane države, tj. berze koje imaju karakter javnopravnih institucija
- berze koje osnivaju privredni subjekti, najčešće u obliku akcionarskih društava – institucija privatnog prava

❖ **U zavisnosti od oscilacije cena predmeta berzanskog materijala:**

- mirne
- kolebljive

❖ **S obzirom na zakonitost berze možemo podeliti na:**

- zakonite
- nelegalne ili “crne” berze

❖ **S obzirom da li se na berzi trguje papirima ili dematerijalnim hartijama od vrednosti:**

- klasične, prezentacione na kojima se trguje papirima od vrednosti
- elektronske berze – trgovina se odvija putem računarske mreže bez upotrebe hartija od vrednosti u pismenoj, materijalnoj formi

❖ **Novčane berze se dele na:**

- berze hartija od vrednosti
- berze tzv. “financial futures”, tj. terminskih poslova
- berze tzv. “finansijskih opcija”, tj. premijskih opcijskih poslova tzv. “options”

• Tri koncepta berze:

1. Angloamerički koncept – osnivanje slobodno, ako osnivači ispune propisan uslove, država se ne meša

2. **Srednjoevropski koncept** – osniva se na osnovu odobrenja nadležnog državnog organa (Nemačka, Austrija)
3. **Romanski koncept** – berza je javna ustanova koja se osniva odlukom države (Francuska, Italija)

KOD NAS

Kod nas je usvojen sistem dozvole . Osnivači mogu biti: Republika Srbija, domaća i strana fizička i pravna lica.

Da bi ispunili uslove neophodno je da osnivači :

1. obezbede osnivački kapital od 1 (jedan) miliona evra u dinarskoj protivrednosti
2. da obezbede određeni poslovni prostor
3. kadrovska i organizaciona osposobljenost i tehnička opremljenost berze
4. da obezbede dozvolu za rad berze

- **Organi berze:**

- ❖ Obavezni: skupština, direktor, odnosno predsednik i članovi upravnog odbora, nadzorni odbor i posebni organi (komisija za listing i kotaciju hartija od vrednosti i arbitraža)

- ❖ Fakultativni organi – mogu se obrazovati u skladu sa statutom berze
- Unutrašnja organizacija poslovanja berze uređuje se unutrašnjim aktima berze
- **Prostor na kome se odvija trgovanje sastoji se od dva dela:**
- ❖ **Prvog – pult ili parketa**, koji predstavlja zvaničnu berzu i na njoj se odvija trgovina hartijama od vrednosti sa kojima je dozvoljena trgovina
- ❖ **Drugog dela – kulisa**, trguje se hartijama od vrednosti koje nisu registrovane, ne kotiraju na berzi
- **Trgovina na berzi podrazumeva javnu ponudu hartija od vrednosti i povezivanje ponude i potražnje hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata**
- **Na berzi mogu trgovati samo njeni članovi , a to su:**
- ❖ **Brokersko – dilerska društva**
- ❖ **Ovlašćene banke**
- Izuzetno na berzi mogu trgovati i nečlanovi: RS i NBS
- Ostali subjekti – klijenti članova berze mogu da trguju na berzi samo posredstvom članova berze

Berzanski poslovi

- **Pod berzanskim poslom u opštem smislu podrazumevamo pravni posao zaključen uz posredovanje berze između subjekata ovlašćenih da na berzi trguju (članova berze i nečlanova – RS i NBS), čiji predmet su hartije od vrednosti i drugi finansijski instrumenti kojima se na njoj trguje.**
- **Osnovne karakteristike berzanskog posla: subjekti - berzanski posrednici, predmet - tačno određen /hartija od vrednosti ili drugi finansijski instrument/, mesto zaključenja – berzanski pult, vreme zaključenja – za vreme trajanja sastanka na berzi, forma – pismena forma, pravni izvori – uređuju i berzanski propisi, složenost berzanskog posla – elementi više ugovora, državni nadzor...**
- **Vrste berzanskog posla:**
 - ❖ **Prema trenutku ispunjenja:**
 - **Promptni** – poslovi koji se izvršavaju odmah
 - **Terminiski** – izvršavaju se u roku od pet dana
 - **Produžni** – rok za izvršenje obaveze može se naknadno produžiti
 - **Diferencijski** – strane se dogovore da ne izvrše na vreme/šteta po dogovoru
 - **Druge podele (po nameri: efektni (stvarni) i špekulativni...**

Zaključenje berzanskog posla

Zaključenju berzanskog posla prethodi zaključenje odgovarajućeg ugovora između klijenta, koji je zainteresovan da proda ili kupi hartiju od vrednosti ili drugi finansijski instrumenat i berzanskog posrednika – člana berze.

- Tek na osnovu ovog ugovora, član berze uz posredovanje berze zaključuje berzanski posao
- Stranke u berzanskom poslu imaju ravnopravni položaj i ravnopravan pristup berzanskim informacijama o kretanju kurseva hartija od vrednosti
- Nalozi se mogu klasifikovati na razne načine. Recimo, prema vrsti berzanskog posla: nalog za prodaju, za kupovinu. Prema vremenu važenja: dnevni, nedeljni i nalog do opoziva.
- Postoje kriterijumi za izvršenje naloga: ranije primljen, ako su u isto vreme primljeni veći nalog, ako ne može po osnovu ovih kriterijuma – nalog izvučen kockom

Izvršenje berzanskog posla

- Nakon zaključenja berzanskog posla sledi izvršenje: prodavac hartije od vrednosti treba da preda hartiju sa svim radnjama sa tim u vezi, dok kupac treba da plati

Nadzor: Nadzor nad berzanskim poslovanjem kod nas vrši Komisija za hartije od vrednosti

JAVNA PREDUZEĆA

- **Javno preduzeće je preduzeće koje obavlja delatnost od opšteg interesa, a koje osniva država, odnosno jedinica lokalne samouprave ili autonomna pokrajina**
- Pojedine delatnosti od opšteg interesa u najvećem broju zemalja, pa i kod nas organizuje država – privatizacija ovog sektora donosi niz problema, ali je ovaj sektor i pod državnom kontrolom često suočen sa problemima
- Delatnost od opšteg interesa je definisana zakonom (proizvodnja, prenos, distribucija električne energije, uglja, poštanski i vazdušni saobraćaj..)
- Delatnost od opšteg interesa može da obavljaju i druga pravna lica, ukoliko im nadležni organ to poveri (privredno društvo, drugi oblik preduzeća, deo preduzeća, preduzetnik)
- **Ciljna funkcija** osnivanja javnog preduzeća nije na prvom mestu sticanje dobiti, već obezbeđivanje trajnog obavljanja delatnosti od opšteg interesa i zadovoljavanja korisnika usluga i korisnika proizvoda.
- Organi javnog preduzeća su:
 - upravni odbor – organ upravljanja
 - direktor – organ poslovođenja
 - nadzorni odbor – organ nadzora

- Osnivač imenuje i razrešava direktora, predsednika i članove upravnog i nadzornog odbora
- Osnivač (država, opština, grad, autonomna pokrajina) javnog preduzeća ima u pogledu njegove organizacije i poslovanja značaj na interventna ovlašćenja

SLOBODNE ZONE

- **U našem pravu se pravi razlika između slobodne zone i preduzeća za upravljanje slobodnom zonom**

SLOBODNA ZONA

- Slobodna zona je deo carinskog područja naše zemlje, koje je posebno ograđena kao celina i kojoj se obavlja delatnost utvrđena zakonom o slobodnim zonama.
- Osnivanje slobodne zone podrazumeva: 1. postupak donošenja akta o osnivanju zone 2. osnivanje preduzeća za upravljanje zonom i 3. pribavljanje saglasnosti Vlade da se na određenoj teritoriji zemlje može osnivati zona. Na području jednog mesta može se osnovati samo jedna slobodna zona.
- Ministarstvo nadležno za poslove finansija ocenjuje ekonomsku opravdanost osnivanja zone, odnosno podzone
- Ekonomski opravdano / preko 30% robe se izvozi

PREDUZEĆE ZA UPRAVLJANJE SLOBODNOM ZONOM

- Na osnivanje preduzeća koje upravlja slobodnom zonom primenjuje se Zakon o privrednim društvima

- **Preduzeće za upravljanje slobodnom zonom:**

1. organizuje i utvrđuje uslove za gradnju u skladu sa zakonom održava i obezbeđuje prostor, infrastrukturu i tehničke uslove za nesmetano poslovanje u zoni i obezbeđuje mere za zaštitu životne sredine:
2. upravlja zonom i to: odlučuje o zahtevima za obavljanje delatnosti u zoni, obezbeđuje unutrašnji red u zoni, ulazak u zonu i izlazak iz zone, obezbeđuje uslove za vršenje carinskog, inspeksijskog i drugog nadzora, utvrđuje mere zaštite životne sredine u zoni i tarifu za korišćenje poslovnog prostora u zoni;
3. obavlja stručne i druge poslove od interesa za korisnike zone, kao i druge poslove saglasno aktu o osnivanju zone

- **OSNOVNO PRAVILO: SLOBODNI SU IZVOZ I UVOZ ROBE I USLUGA IZ SLOBODNE ZONE – PODRUČJE SLOBODNE ZONE JE IZUZETO OD CARINSKOG REŽIMA**

- **Prestanak:** Slobodna zona se po pravilu osniva na neodređeno vreme
- ❖ Ako se u radu zone utvrdi da se u tri uzastopne godine ne ostvaruje godišnji izvoz – Vlada, na predlog ministra može doneti akt o prestanku važenja saglasnosti

PRIVREDNE KOMORE

- **UDRUŽENJA PRIVREDNIH SUBJEKATA, KOJA SE OSNIVAJU RADI UNAPREĐENJA DELATNOSTI NJIHOVIH ČLANOVA.**
- Nastanci u srednjovekovnim italijanskim trgovačkim gradovima
- Privrednici održavali sastanke u jednoj prostoriji – o pitanjima od zajedničkog interesa
- **Strukovni i granski princip** prisutan je u savremenoj organizaciji privredne komore
- Strukovni princip prioritetniji od teritorijalnog
- **KONTINENTALNI SISTEM** – obavezno članstvo
- **ANGLOSAKSONSKI** – slobodno formiranje udruženja privrednika
- Zakon o privrednim komorama iz 2001. godine **“ Privredne komore jesu interesne, samostalne i poslovno – stručne organizacije preduzeća, preduzetnika i drugih oblika organizovanja, koji obavljaju privrednu delatnost i koje povezuje zajednički poslovni interes na određenom području ili teritoriji u Republici Srbiji, a koja kao deo jedinstvenog povezivanja privrednih subjekata učestvuje u ostvarivanju i obezbeđivanju zajedničkih interesa važnih za privredu u Republici”**

- **Kod nas** privredne komore organizovane po radijalno – stepenostom teritorijalnom principu i obuhvata: **regionalne privredne komore, privrednu komoru Beograda, pokrajinske privredne komore i Privrednu komoru Republike Srbije**

ČLANOVI KOMORE

- Članstvo je obavezno i neposredno za sve privredne subjekte – izmene zakona to relativizovale, ali stupa na snagu tek 21 12. godine
- Poljoprivredne zadruge su kolektivni članovi preko zadružnog saveza

DELATNOST KOMORE

- proizilazi iz definicije
- pružanje stručne pomoći svojim članovima
- praćenje privrednih pojava
- uspostavljanje saradnje sa inostranstvom
- marketinške aktivnosti za članove
- informisanje o partnerima na tržištu
- podsticanje naučno-istraživačke delatnosti
-

AKTI KOMORE

- Zaključci- obavezna snaga
- Preporuka – neobavezni akti
- Uverenja – javne isprave

FINANSIRANJE

- Članarina, naknade za usluge i drugi izvori. Skupština komore određuje visinu članarine

UNUTRAŠNJA ORGANIZACIJA KOMORE

- Skupština – najviši organ komore
- Upravni odbor komore – organ upravljanja komorom
- Nadzorni odbor – vrši kontrolu rada komore
- Predsednik komore – predstavlja komoru, odgovara za zakonitost rada, rukovodi i usklađuje njen rad i obavlja druge poslove

OPŠTA UDRUŽENJA

- Su obavezni oblici udruživanja preduzetnika, koji u vidu registrovanog zanimanja, obaavljaju privrednu delatnost i njihovih zadruga

SUDOVI PRI PRIVREDNIM KOMORAMA

- **SUD ČASTI** – obrazuje se pri priv. kom. I odlučuje o provredama dobrih poslovnih običaja, narušavanja jedenstvenog tržišta i monopokističkim radnjama na tržištu
- **STALNI IZBRANI SUD** – obrazuje se pri Privrednoj komori Srbije i pokrajinskim privrednim komorama. Rešava sporove između članova komore, ako stranke pismeno ugovore njegovu nadležnost
- **SPOLJNOTRGOVINSKA ARBITRAŽA** – rešava sporove iz spoljnotrgovinskog poslovanja

NADZOR NAD ZAKONITOŠĆU PRIVREDNIH ORGANIZACIJA

- **SVE PRIVREDNE ORGANIZACIJE SU DUŽNE DA ZAKONITO POSLUJU I DA NA ZAKONIT NAČIN ISTUPAJU U PRAVNOM I POSLOVNOM PROMETU. NA TAJ NAČIN SE ŠTITE DRUŠTVENI INTERESI ISKAZANI U ZAKONU**
- **ORGANIZOVAN NADZOR – INSPEKCIJE**
- **POSEBAN ZNAČAJ FINANSIJSKE POLICIJE I PORESKE INSPEKCIJE**
- **PRAVOSUDNI ORGANI**
- **ZNAČAJ DIREKTORA KAO ODGOVORNOG LICA ZA ZAKONITOST RADA**

kraj